

10. Михайловский В.С. Неомарксизм: теоретико-методологические основания исследования политики : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. полит. наук: 23.00.01 / Михайловский В.С. – Минск: БГУ, 2015.
11. Руденков И.А. Мирохозяйственные институциональные риски и методы их компенсации // Институциональная экономика – теоретическая основа современных прикладных исследований. Брест, 29-30 апреля 2008 г. – Брест : Альтернатива, 2008. – 251 с.
12. Танчер В. И. Валлерстайн о вызовах социологии XXI века // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2002. – № 2.
13. Философия и методология науки: учебное пособие для аспирантов и магистрантов // Под редакцией проф. А.И. Зеленкова // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://sm.aspx?guid=373833>
14. Фисун А.А. Мир-системный анализ как теория геоисторических изменений // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://abuss.narod.ru/Biblio/fisun.htm>
15. Training and Academic Career // [Electronic resource] – Access mode: <http://iwallerstein.com/about/>
16. Wallerstein I. World-Systems Analysis // Social Theory Today / Ed. by A. Giddens and J. Turner. – Cambridge: Polity Press, 1987. – P. 309-324.

Ухач В.З.

*кандидат історичних наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет*

КАРПАТСЬКА СІЧ – ЗБРОЙНІ СИЛИ КАРПАТО-УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ)

Сучасна вітчизняна історіографія відчуває на собі відбиток непростих, суперечливих трансформаційних процесів, в яких перебуває українське суспільство упродовж усіх років незалежності. Останні 10-15 років є особливо плідними в контексті пошуку теоретико-методологічних підходів, окресленні проблемних, кризових явищ та пошуку пріоритетних (в контексті сучасних європейських напрямів історіописання) шляхів подальшого розвитку.

1. Історіографію Карпатської України доцільно періодизувати на два етапи: 1) 1989–2008 роки – характерними рисами цього періоду було нагромадження емпіричної бази, перегляд окремих положень радянської історіографії, передрук діаспорних праць, видання мемуарної літератури, перших збірників джерел та дисертаційних досліджень, активізації наукових форумів, поява перших ґрунтовних, узагальнюючих праць; 2) 2009 – до сьогодні – з одного боку характеризувався подальшим дослідженням виокремлених в першому етапі напрямів; з іншого боку – відзначенням 70 річчя Карпатської України на загальнодержавному рівні [1]. За роки незалежності пройшла інституціоналізація досліджень різних напрямів історії Закарпаття. Проблематика Карпато-Української держави стала своєрідною науковою «вотчиною» для цілої плеяди закарпатських істориків (М. Болдижар, М. Вегеш, В. Гиря, Р. Офіцинський, М. Рекіта, Ю. Славік, С. Федак, В. Фенич, В. Худанич та ін.) [2]. Проблеми утворення та діяльності військового формування

Карпатської України – Карпатська Січ у 1938-1939 роках в сучасній вітчизняній історіографії (І. Буковський, М. Вегеш, О. Кухарчук, П. Лепісевич, М. Посівнич, О. Пагіря, М. Чернописький [7]) відведена належна увага.

Метою наукової розвідки є аналіз підходів сучасних істориків до оцінки мілітарного формування Карпатської України – Карпатської Січі.

2. Аналіз праць істориків дозволяє виокремити наступні характерні риси:

– по-перше, до листопада 1938 року автономними урядами А. Бродія та А. Волошина не приділялося серйозної уваги розбудові військових формувань, оскільки, з одного боку, будучи суб'єктом федерації закарпатці сподівалися на конституційно закріпленій захист з боку досить потужної чехословацької армії, з іншого – самовільне формування парамілітарних структур суперечило б законодавству федеральної держави;

– по-друге, утворившись в листопаді 1938 року як напівмілітарна організація, Карпатська Січ пройшла еволюцію до збройних сил Карпатської України [8, с. 21], а ключовими передумовами її утворення були «руйнівні дії міжнародних факторів» [9] (діяльність угорських та польських терористичних сил, антиукраїнська діяльність проугорських сил тощо);

– по-третє, вирішальний вплив на створення, розбудову і окреслення напрямних діяльності Карпатської Січі мали націоналісти [4]. У питанні ролі націоналістів в державному будівництві Карпато-Української держави, в професійному цеху істориків відсутні єдині підходи. З одного боку, підкреслюється позитивна роль націоналістів особливо в розбудові національних сил, національно-патріотичному вихованні, нейтралізації потуг русофільської течії й комуністичної ідеології (пріоритет роботи УВО, ОУН на Закарпатті в 1920-1937 роках) [3, с. 40, 45], формування кадрів військово-політичного апарату та діяльності із створення Карпатської Січі. Вказуються і негативні моменти – радикалізм націоналістів щодо напрацювання стосунків з центральним федеральним урядом (14 березня 1939 року в м. Хусті це призведе до збройного конфлікту чеських військових сил із січовиками, в якому останні зазнають значних втрат (загине від 40 до 150 стрільців)) [4], прагненням спровокувати конфлікт з Польщею з метою «розгорнути визвольні дії в Галичині» [5], створенням «тіньового уряду» – опозиції до уряду А. Волошина [4], впливом проводу ПУН, ОУН на формування урядом А. Волошина пронимецької орієнтації [3, с. 90-91]. Водночас, помітний відхід фахівців-істориків від глорифікації ролі галицьких оунівців, ПУНу в державотворчих процесах закарпатського краю [6] і робиться цілком об'єктивний висновок, що «каталізатором державно-правових змін у Карпатській Україні була місцева громада» [6];

– по-четверте, домінуючою в середовищі фахівців-істориків є позиція, що Карпатська Січ відіграла «величезне значення в обороні краю,..., стала символом боротьби за незалежність» [4], а її спротив гортиським військам можна розцінювати як «першу спробу опору фашизму в Європі» [9].

3. На науковців ще чекає об'єктивне, узгоджене з'ясування кількісного складу січовиків, оскільки в сучасній історіографії панує поліфонія оцінок. Я. Дашкевич, О. Кухарчук оперують цифрою 2 тисячі [10, с. 190], В. Іванов

вказує на 5 тисяч бійців Карпатської Січі [11, с. 378], І. Патриляк, М. Боровик зазначають, що на кінець 1938 року чисельний склад «Січі» налічував 6 тисяч бійців [12, с. 303], Б. Тищик [13, с. 12], Р. Офіцинський [6] говорять про 10-12 тисяч січовиків. І. Буковський, який присвятив утворенню і діяльності Карпатської Січі дисертаційне дослідження [7, с. 1-17], слушно вказує не тільки на різнобій даних істориків щодо загальної кількості Карпатської Січі, але й окремих її підрозділів. Історик наголошує, що кількість вишколених і озброєних січовиків, або так званих дійсних членів Січі, ледве перевищувала дві тисячі осіб.

Таким чином, карпато-українське питання впродовж 1938-1939 років «було не лише окремим елементом чехословацької передвоєнної кризи, а й важливим об'єктом міжнародних відносин». Події в Карпато-Українській державі суттєво вплинули на актуалізацію загальноукраїнської проблеми, надавши динамічності діяльності сил українського національно-визвольного руху. Ліквідація Карпато-Української держави розглядається в сучасній вітчизняній історіографії як результат складної геополітичної гри Німеччини, СРСР, Польщі, які не були зацікавлені в існуванні української державності, своєрідного «українського П'ємонту», джерела українського національного руху за незалежність. Українські історики аргументовано доходять висновку про Карпато-Українську державу як «пролог» і «провісницю соборної, суверенної української держави», другий після визвольних змагань 1917-1920-х років етап національно-визвольної боротьби за суверенну Українську державу. «Прецедент правонаступництва держави й фермент відродження давали підставу сподіванням на майбутнє за сприятливих обставин». Проголошення незалежності Карпатської України було «кульмінаційною точкою українського національного відродження на Закарпатті, ..., кінцем шляху від підкарпатських русинів до закарпатських українців» [14].

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про відзначення 70-річчя подій, пов'язаних із проголошенням Карпатської України» від 12.03.2008 р. № 213/2008 // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 56. – С. 4.
2. Вегеш М. М. Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918-1939) / М. Вегеш, С. Віднянський. – Київ – Ужгород: Національна Академія Наук України, Інститут історії НАН України, Ужгородський державний університет, 1998. – 257 с. та ін.
3. Лепісевич П. М., Посівнич М. Р. Національні сили в розбудові державності Карпатської України в 1938-1939 роках [текст]: монографія / П. М. Лепісевич, М. Р. Посівнич. – Львів: ПП «Вид-во «БОНА», 2014. – 192 с.
4. Мишак І. Закарпаття напередодні Другої світової війни у працях сучасних українських істориків. / І. Мишак. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13271/20-Mishchak.pdf?sequence=1>.
5. Федак С. Велич і трагедія Карпатської України – провісника руху опору фашизму. / С. Федак. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golosukraine.com/publication/kultura/istoriya/23223-velicn-i-tragediya-karpatskoyi-ukraini-provisnika/>.
6. Офіцинський Р. «З Карпатської України для нас почалася Друга світова» / Р. Офіцинський. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/03/15/117613/view_print/

7. Буковський І. В. Утворення і діяльність військових формувань Карпатської України (1938 – 1939): автореф. дис. канд. іст. наук: 20.02.22 / І. В. Буковський; Нац-ний ун-т «Львівська політехніка». – Львів, 2004. – 17 с. та ін.
8. Вегеш М., Токар М., Басараб М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення. Навчально-методичний посібник. – Ужгород: Видавництво «Карпати», 2008. – 256 с.
9. Кухарчук О. С. Организация Народной Обороны Карпатская Сеч – вооруженные силы Карпатской Украины / О. С. Кухарчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/chernomlitopis/8/4.pdf>.
10. Дашкевич Я. Світло з-за Карпат. В кн.: «Учи неложними устами сказати правду»: історична есеїстика. / Я. Дашкевич. – Київ: Темпора, 2011. – 828 с.
11. Іванов В. М. Історія держави і права України: Підручник. – Київ: МАУП, 2007. – 552 с.
12. Патриляк І. К. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939-1960-х рр. / Центр досліджень визвольного руху. – Львів: Часопис, 2012. – 512 с.
13. Тищик Б. Становлення української державності на західноукраїнських землях напередодні і в роки Другої світової війни (1937 – 1945 рр.). – Тріада плюс, Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів, 2006. – 92 с.
14. Марценюк Р. Історіографія відродження українства на Закарпатті в 1918–1939 роках / Р. Марценюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...

Хоменко Д.В.

студент,

Науковий керівник: Присяжнюк Ю.П.

доктор історичних наук, професор,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦЕРКОВНОЇ УНІЇ НА ЗАКАРПАТТІ

Передумови церковної унії варто шукати не тільки в Закарпатті, а в контексті всієї європейської історії, також – релігійного життя в Україні, землі якої тоді перебували у складі сусідніх держав.

Треба зазначити, що Східне християнство зазнало великого удару після падіння у 1453 р. Константинополя, який був зайнятий турками. До середини XV ст. Київська митрополія залишалася неподільною, формально підвладною столиці Візантії. Тодішнє небезпечне і скрутне становище імперії, заляканої загрозою турецького поневолення, стимулювало нові спроби досягти примирення між східним і західним християнством.

На європейському Заході рушієм унії слугувало бажання папства підкорити весь християнський світ. На Сході ж діяв простий політичний розрахунок, хоча, починаючи з XIII ст., у вищих колах візантійської знаті, виникає так званий «рух латинофронів» або прибічників унії [7, с. 67].